

Kärt återseende efter 68 år

Alltsedan **Eeva Miettinen** återvände till Finland strax före jul 1944 har hon längtat tillbaka till den lyckliga tiden i Stockholm, hos den ”underbara” familjen **Runeberg**.

Som vuxen med efternamnet **Honkanen** har hon letat efter sin fostersyster **Gunnel**, som i sin tur letat efter Eeva i Finland.

Men eftersom ingen av dem visste vilket efternamn den andra hade gift sig till misslyckades försöken.

För inte så länge sedan återtog **Gunnel** sitt ursprungliga efternamn, och då var det lätt att hitta henne.

Sidorna 6-7

Lyckan var handfast när Eeva Honkanen träffade sin fostersyster Gunnel Runeberg igen, efter 68 år.

Foto: Kai Rosnell

Helge har fått musikaliteten i arv

Helge Franke (t.v.) är numera en välkänd profil bland oss krigsbarn: som musiker och underhållare med dragspel och kantele som favoritinstrument.

Han kom till Sverige, inte ens två år gammal, för att bli frisk från tuberkulosen. I tre år vistades han på sjukhus och barnhem innan han kom till ett fosterhem.

Hans fosterfar spelade både piano och fiol, och Helge upptäckte snart att det var musik han skulle ägna sig åt.

När han för första gången, som 30-åring, träffade sin far i Finland upptäckte han att han fått musikaliteten i arv. Fadern sjöng och spelade munspel, och av honom lärde sig Helge alla de finska sångerna.

Sidan 4

Ovisst läge i ersättningsfrågan Sidorna 8-9

Organisationsnummer 878001-7862

Från redaktionen

”Återseendets glädje” tänkte jag skulle bli temat för detta nummer av vår medlemstidning. Visst känner jag en stor tillfredställelse när jag får bevittna lyckan på nära håll. Som när **Eeva** och **Gunnel** möttes igen – efter 68 år (sidorna 6-7). Eller som när **Esko** träffade sina systrar i Valkeakoski (sidorna 10-11).

Det är höjdpunkter i den verksamhet som jag bedriver, nämligen att bidra till att återknyta kontakter, mellan krigsbarn och deras mer eller mindre avlägsna släktingar eller forna fosterföräldrars barn eller barnbarn.

Annars har denna sommar präglats av ansträngningarna att möjliggöra för de krigsbarn som utsatts för övergrepp att få ersättning från staten, liksom andra barn som råkat illa ut i den svenska samhällsvården (sidorna 8-9).

Jag har svårt att förstå politikernas oinhet i här. Det är ju inte fråga om att ge 70 000 finska krigsbarn ersättning, enbart det relativa fåtal på några tiotal personer som utsattes för övergrepp ”av allvarlig art”. Alltså några tiotal miljoner kronor totalt, en helt rimlig summa med tanke på hur många miljoner av skattebetalarnas pengar som spenderas på överdådiga fester.

Vid Upprättelseceremonin i höstas i Stockholms stadshus hävdade den ansvariga ministern **Maria Larsson** att ”det är bara barn som är tvångsomhändertagna som räknas hit i fråga om ersättning”. I lagförslaget som snart ska behandlas i riksdagen har hon uppenbarligen fått backa. Där står så här: ”...möjligheten till ersättning ska omfatta...även fall där omhändertagandet skett med samtycke, dvs på frivillig väg.”

Vi har i vår inlägga till Socialutskottet bevisat att krigsbarnen inte kan betraktas som ”privat” placerade: det var ju två stora organisationer som fått i **uppdrag av staten** att ha hand om verksamheten.

Återstårattseomutskottet – och riksdagen – tar till sig våra argument.

Med önskan om goda skördar av både lingon och trattisar, och en allmänt angenäm höst!

Kai Rosnell, chefredaktör

I detta nummer:

	sidan
Från redaktionen	2
Ordföranden har ordet	3
Träffade sin far efter 30 år	4
Paavo gick skrivarkurs, skrev en bok	5
Återseendets glädje – efter 68 år	6-7
Medveten diskriminering	8
Överenskommelse mellan regeringarna	9
Esko ”gled in på en räkmacka”	10-11
Fagerholm-Ylppö gav fel bild av läget	12
Kai Palomäkis äventyr	13
Två finska pojkar fly till Sverige	13
Lyckad resa till Vadstena-Eskilstuna	14
Ryska dokumentärfilmare i Stockholm	14
Sensommarträff i Julita	15
Turning Torso i blickfånget	15
”Kriget kastar långa skuggor”	15
På gång i lokalföreningarna	15
En barntransport till Trondheim	16

Utgivning

Nästa nummer av Finska Krigsbarn beräknas utkomma i början av december 2012. Deadline 16 november.

Direktanslutna till RFK

Medlemsavgiften för direktanslutning till RFK är 150 kr per år. Tidningen ingår i priset.

Prenumeration

Årsprenumeration SEK 100:-- (för icke-medlemmar) till RFK:s pg 424 54 97 - 5.

I Finland (och övriga världen) 14 Euro till Kai Rosnell, bankkonto (Länsi-Suomen Osuuspankki) 570081 476 212, eller RFK:s konto ovan. Glöm inte ange namn, adress och vad betalningen avser.

Redaktionen:

Irja Olsson, ansvarig utgivare, Näckrosstigen 7, 806 49 Gävle. Tel 026-167678.

E-post: irja.olsson.gle@telia.com

Kai Rosnell, chefredaktör (redigering, layout), Kølångsv. 10, 741 42 Knivsta. Tel: 018-380009.

E-post: kai.rosnell@comhem.se

Soini Andersson, Skyrupsg. 5, 282 32 Tyringe. Tel: 0451-59144. E-post: soini.andersson@telia.com

Sinikka Ortmark Stymne, Hantverkarg. 75, 5 tr, 112 38 Stockholm. Tel 08-6528907.

E-post: sinikka.stymne@bredband.net

Tapani Rossi, Frejgatan 3 D, 243 34 Höör.

Tel: 0413-24236. E-post: tapani@rossi.se

Riksförbundets hemsida: finskakrigsbarn.se

Detta nummer av MedlemsNytt är tryckt hos Knivsta Tryckeri AB, Knivsta, i september 2012.

Ordföranden har ordet

Det blåser snålt på oss krigsbarn. Dels för att det har blivit höst, vindarna är kyliga, bladen gulnar och skrånande fågelsträck jagar efter varandra på väg till varmare trakter. Men det blåser kyliga vindar även i politiken.

Då regeringen i maj, tillsammans med oppositionen, beslutade om lagförslaget som krävs för att alla vanvårdade, illa behandlade fosterbarn skulle kunna kräva ekonomisk ersättning, då väcktes förhoppningar bland krigsbarnen att även de skulle få ersättning för sitt lidande under sin tid hos fosterföräldrar och barnhem.

Men alla betyder inte alla. Vanvårdade, kränkta krigsbarn ryms inte i begreppet "alla" enligt barn- och äldreminister **Maria Larsson**. Det kommande lagförslaget kommer av allt att döma att utesluta finska krigsbarn från rätten att få sin sak prövad. Beslut om ersättningarnas storlek, och vilka som ska få dem, tas nu i höst.

Riksförbundet bildade en referensgrupp i början av sommaren för att granska motiveringarna som utesluter våra drabbade systrar och bröder och för att hitta motargument. Gruppen **Kai Rosnell, Tapani Rossi, Ritva Winter, Pentti Andersson** och undertecknad har i stort sett hela sommaren letat i olika arkiv efter uppgifter som stöder krigsbarnens rätt till ersättning.

Dokumentet "Det gäller även finska barn!" är resultatet av gruppens arbete. Det är helt uppenbart att om man tolkar lagen väldigt snävt kommer krigsbarnen att uteslutas, men lagen kan tolkas även till krigsbarnens förmån. Paragraferna är inte huggna i sten och lagen får inte

bli godtycklig. Mer om ämnet längre in i tidningen. Ett stor tack för alla i gruppen för ett storartat arbete.

Det har skett personalbyten på Finlands Ambassad i Stockholm. Socialrådet **Timo A Tanninen** har återvänt till Finland och **Anne Eriksson** har i sin tur kommit tillbaka efter några års bortavaro.

Ambassaden är ett viktigt samarbetsforum för oss krigsbarn. Nu väntar vi besök av "Kanttiinien lotat", en sånggrupp från Helsingfors, och där har Timo A Tanninen och senare Anne Eriksson och RFK agerat tillsammans för att kunna genomföra besöket.

Om de ekonomiska förutsättningarna går igenom så kommer "Kanttiinien lotat" i november att ge två konserter i Finska kyrkan i Stockholm. Lotta Svärd-stiftelsen i Helsingfors har redan gett bidrag till resan.

RFK har vänt sig till kultur- och idrottsminister **Paavo Arhinmäki** med förhoppning om att få finska dokumentärer som sänds i svensk TV textade, men ministern gav inga löften utan ansåg att frågan avgörs bäst genom samarbete med TV-bolagen.

Höstverksamheterna har kommit i gång i lokala föreningar och är man på resande fot kan man kanske hälsa på hos vänföreningarna på olika orter.

Nu önskar jag er alla en skön höst.

Ett varmt tack till Timo A Tanninen på Finlands ambassad för det goda samarbetet under flera år. Och ett lika varmt välkommen åter till Anne Eriksson, med förhoppning om lika goda relationer som tidigare!

Foto: Irja Olsson

Träffade sin far efter 30 år

Helge Viktor Kulmala var inte ens två år gammal när han insjuknade i tuberkulos. Familjen i Sauvo (strax sydost om Åbo) såg ingen annan lösning än att skicka pojken till Sverige för vård.

Det var september 1943 och barntransporterna till Sverige inskränkte sig till sjuka barn. Men storsyster **Elli** fick följa med.

Helge hamnade på Finska sanatoriet i Linköping, Elli kom till en fosterfamilj i Norrköping.

– Jag lärde mig nog en del finska där, av de andra barnen, berättar Helge som inte minns något av vistelsen på sanatoriet, inte heller från sin tid som konvalescent på olika barnhem.

Senaste barnhemmet var Fornåsa, där kom **Sten** och **Maj-Britt Franke** och hämtade hem honom till Linköping. Då var Helge fem år gammal.

– Egentligen ville de ha en flicka, men när de såg att jag kämpade med att knyta skosnörena själv tog de mig, berättar Helge.

Den episoden hör till hans tidigaste minnen.

Musiken i generna

Det finns ingen förklaring till varför han placerades på Fornåsa som egentligen var till för ”svårhanterliga” barn.

– Mina fosterföräldrar fick inga egna barn så jag blev adopterad och fick det väldigt bra.

Pappa Sten var byggnadsingenjör

Nationalinstrumentet kantele bereder inga problem för Helge Franke.

Foto: Antti Malminen

Finska Krigsbarn 3-2012

Helge Franke har lärt sig alla sin fars finska sånger också. Foto: Kai Rosnell

och ville nog att Helge skulle ägna sig åt samma yrke. Helge hade andra planer.

– Jag var mer intresserad av språk och musik. Pappa spelade fiol och piano så mitt musikintresse kom tidigt.

Tydligt helt oberoende av att hans far i Finland gärna spelade munspel och sjöng. Musiken följde med generna.

Systemn översatte

Kontakten med småbrukarfamiljen i Finland upprätthölls med sporadiska brev och paket, framför allt sedan Elli återvänt efter kriget. Men Helge blev kvar, han fick lita på att Elli översatte korrespondensen.

Helge gjorde sin militärtjänst på signaltrupperna i Karlsborg men ville studera språk och musik. Han sökte in på Musikhögskolan i Göteborg, blev musik- och språklärare, och efter lärarpensioneringen också kantor i en församling i Småland.

Order: kom hem!

Lillasyster **Ulla** gifte sig med en finlandssvensk man och flyttade till Sverige. Det blev början till en bättre kontakt med den gamla familjen.

Första gången Helge reste tillbaka till Finland var 1971.

– Ulla plockade upp mig i Uppsala där jag bodde då, det var på order från Elli: jag måste åka hem och träffa min familj. Det blev en mycket stark upplevelse, känslomässigt.

– Jag kunde ju ingen finska alls,

men jag hade dragspelet med mig. Min far sjöng gärna och jag lärde mig alla hans finska sånger, vi spelade ihop och fick en fin kontakt.

Då var Helge 30 år, och det var första gången han såg sin far ”på riktigt”. Den tidigaste barndomen har han ju inga minnen av.

Känslomässiga hänsyn

– Jag hade en känsla av att mina svenska föräldrar var oroliga för att förlora mig om jag hade för mycket kontakt med Finland. Det är förklaringen till att det dröjde så länge med mitt första besök där. Och det är inte förrän efter mamma Maj-Britts död 2008 som jag på allvar återupptagit kontakten.

Favoritinstrumentet är dragspel. När han fyllde 70 år fick han en kantele. Det tog inte lång tid för honom att lära sig traktera detta Finlands nationalinstrument. Så nu har han återfunnit sina finska rötter.

Han har också lärt sig finska tillräckligt för att göra sig förstådd, bl a via kurser på Hanaholmen i Helsingfors.

– Nu har jag bra kontakt med mina syskon i Finland, åker dit varje år.

Han ställer gärna upp och musicerar när krigsbarn samlas. Hans bejublade framträdande vid Riksmötet i Tyringe i våras finns i färskt minne.

Kai Rosnell

Pensionerade Paavo gick en skrivarkurs

Det blev en hel bok till barnen

Paavo Määttänen, född 1937 i Kanneljärvi på Karelska näset, skickades till Sverige 1944 tillsammans med två bröder. Kvar i Finland blev resten av syskonskaran – de var tolv totalt.

Paavo hamnade i Norsjö, Västerbotten, hos **Karl Boman** och senare hos dennes dotter **Alma**, han trivdes utmärkt och fick det bra.

Nu har han skrivit en bok om sitt liv. Titeln är *"Flykten från Karelska näset till Norsjö"*, som författare står Paavo **Mjörnebrant**.

– Det var enklare med ett svenskt namn och detta kändes bra, säger Paavo om namnbytet.

Men han har ingen anknytning till sjön Mjörn vid Alingsås.

Boken består av korta berättelser, historier, minnen, och den är tillägnad hans döttrar.

– Det var viktigt för mig att skriva ner min berättelse främst för mina barn, säger Paavo, som gick en skrivarkurs som pensionär.

Han berättar med gott humör och otroligt gott minne om sin tidigaste barndom i Finland, resan till Sverige och tiden i Norsjö, den treåriga sanatorievistelsen, om skolgång och

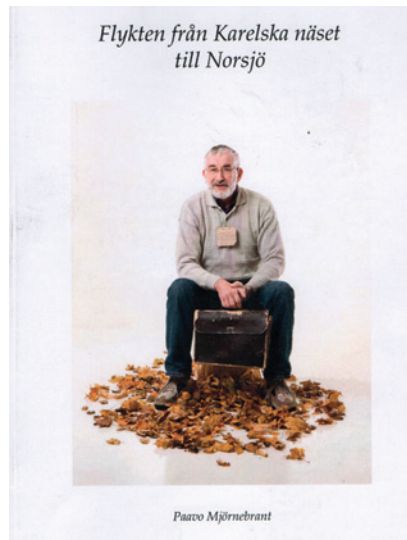
utbildning, om det goda förhållandet till sina svenska fosterföräldrar, men också om moderns besök i Sverige och om sin egen "prövotid" i Finland – modern ville ha hem sin son.

Man anar lite dåligt samvete, men Paavo kommer ändå till slutsatsen att han handlade rätt som valde att bli kvar i Sverige. Han har dock fortfarande kontakt med några av syskonen.

Nu har han också fått adressen till den bror som var med i Sverige, men som hållit sig undan.

Barnen har säkert bra behållning av boken. Men det hade inte skadat att få den korrekturläst. Främst irriterar mängden av särskrivningar.

Kai Rosnell

Paavo Mjörnebrant: Flykten från Karelska näset till Norsjö. Tryckt av NRA 2012.

Paavo Mjörnebrant och hans bok uppmärksammades av tidningen Land nr 12-2012.

Återseendets glädje – efter 68 år!

– Detta har jag drömt om i 68 år!

Eeva Honkanen kramar om sin förra fostersyster **Gunnel Runeberg** som hon återsåg för första gången sedan hon lämnade Sverige några dagar före julen 1944.

– Alla dessa år har inte gjort oss främmande för varandra, vi var på samma våglängd direkt, berättar Eeva.

– Den här resan är ett av mitt livs stora äventyr. Ännu för ett halvår sedan kunde jag inte ana denna lycka.

Privatbarn

Eeva hade kommit till familjen **Greta och Henning Runeberg** i Stockholm i augusti samma år. Hennes far **Lauri Miettinen** följde med henne i ett Junkers-plan till Bromma och Runebergs hem.

Lauri arbetade hos det finska flygbolaget Aero, Henning Runeberg för det svenska flygbolaget ABA (som senare blev SAS). Företaget kom överens med Aero att hjälpa deras anställda genom att ta emot deras barn för en tid, som krigsbarn, men utan Hjälpkommitténs eller finska Socialministeriets inblandning.

Förbluffande minne

Det är förbluffande hur mycket Eeva minns från de knappa fem månader som hon vistades hos Runebergs. Hon var inte ens fyra år gammal (född 1941).

Och efter hemkomsten talades det aldrig om hennes tid i Stockholm, ämnet var tabu. Någon form av

Det blev stora famnen när Eeva Honkanen fick träffa sin svenska fostersyster igen efter 68 långa år.

Foto: Veijo Honkanen

korrespondens måste ändå ha förekommit, för Eeva minns att det kom paket från Sverige. Och när Eeva fyllde tio år kom Greta på besök (det finns fotobevis).

Av familjen mindes Eeva att de hette Runeberg, dottern hette Gunnel

och sonen kallades ”Vennegubben”, alltså **Sven**. Hon kom ihåg rönnarna och tallarna, och doften av krasse på balkongen där man skymtade på Mälaren.

Lätt att spåra

Som vuxen har Eeva försökt leta rätt på adressen, men förgäves, liksom uppgifter om Gunnel.

Jag träffade Eeva Honkanen vid Riksmötet i Tyringe i maj och fick i uppdrag att försöka finna Gunnel. Det var mycket enkelt: det fanns bara en Gunnel Runeberg på Gula Sidorna. Hon hade, som tur var för oss, återtagit sitt gamla flicknamn.

Besök vid graven

I början av juli kom Eeva tillsammans med sin man **Veijo** till Stockholm för att träffa Gunnel, se det gamla huset vid Atterbomsvägen, sluttningen ner mot Mälaren, det hemska stupet bakom muren där hon lekte som barn. Och hon fick besöka ”mamis” och ”papis” grav.

Besöket vid fosterföräldrarnas grav var viktigt för Eeva. Foto: Veijo Honkanen

Gunnel Runeberg (t v) fick kärt besök av sin finska fostersyster Eeva Honkanen och hennes man Veijo. Vittne till det glada återseendet var bl a Eevas småkusin Kirsti Pekari (t h).
Foto: Kai Rosnell

– Det var mycket viktigt för mig, säger Eeva.

Gunnel mindes mycket väl sin lilla finska fostersyster, och kände genast igen hennes ansikte och den lilla uppnäsan.

– Detta är stort för mig! säger Gunnel om återseendet.

Traumatiska avsked

Eeva minns avskeden som traumatiska: första morgonen hos Runebergs saknade hon sin pappa, som legat på soffan när hon somnade, så hon började gråta hejdlöst. Hon förstod inte ett ord av vad som sades till henne.

Eeva och Gunnel har funnit varandra.
Foto: Veijo Honkanen

När hon strax före jul sattes på samma flygplan till Helsingfors slets hon bort från Gretas famn, där hon försökte klänga sig fast som en apa. Det var meningen att Greta skulle följa med till Helsingfors men det fanns inte plats på planet.

– Mamma var inte sig själv på flera veckor efteråt, minns Gunnel. Och huset kändes tomt.

Hade glömt språket

– Det visade sig att jag kunde ingen finska alls när jag kom tillbaka hem, berättar Eeva. Jag hade glömt språket på bara några månader. Och när Greta kom på min tioårsdag kunde jag ingen svenska...

Den bristen har hon kompenserat, fick högsta betyg i svenska på studentskrivningen till exempel. Hon talar fortfarande bra svenska.

Gunnel har besökt Finland vid något tillfälle, bl a Borgå, **Johan Ludvig Runebergs** hemstad.

– Det var lönlöst att försöka spåra Eeva då, jag hade ju ingen aning om hennes nuvarande namn eller adress, förklarar Gunnel.

– Släktskapet med Johan Ludvig

är inte utrett riktigt. Men nog tyckte jag att statyn hade stora likheter med min far, samma näsa. Det sägs att skalden hade en son som ”härjade” på Gotland, och det är därifrån min farfar kom, berättar Gunnel.

Henning Runeberg begåvades efter kriget med en finsk Lejon-orden, ”som tack för att han smugglade flygplan till Finland”, som Gunnel beskriver det. Han hade skickat dit flygplansdelar i stora lådor.

Nu fick Gunnel ett exemplar av medaljen ”Benignitatis humane” som hennes föräldrar aldrig fick, medaljen som fosterföräldrarna förädrades som tack av finska staten 1946-47. De som tagit emot ”privatbarn” fick ingen medalj.

Vittne till det glada återseendet var Eevas småkusin (syssligheter det visst på svenska) **Kirsti Pekari**, numera bosatt på Lidingö liksom Gunnel. Och ”Vennegubben” Svens dotter, som kom ihåg att hennes far berättat om den finska flickan som hade bott hos dem en kort tid under kriget.

Eeva hann göra ett starkt intryck på sin omgivning redan då.

Kai Rosnell

Finska Krigsbarn 3-2012

Medveten diskriminering om krigsbarn exkluderas

Regeringen har nu lagt en proposition (2011/12:160) till riksdagen om ersättning för ”övergrepp och försummelser i samhällsvården”. Propositionen kommer att behandlas inom kort.

Den innehåller samma diskriminerande begränsningar som Upprätelseutredningens förslag, som Riksförbundet har kritiserat i sitt remissvar: endast barn som omhändertagits ”av sociala myndigheter” kan komma i fråga.

Enligt propositionen ska lagen gälla den som varit ”omhändertagen för samhällsvård”, och om omhändertagandet skett med stöd av vissa lagar. För krigsbarnens del är det enbart 1924 års barnavårdslag som är tillämplig. Och den kunde inte förutse att 70 000 barn från ett annat land skulle komma att placeras i svenska fosterhem/barnhem.

Likväl var det i svenska fosterhem/barnhem som övergreppen skedde.

Diskriminerande tidsgräns

Den kontroversiella tidsgränsen (31 december 1980) kvarstår också vilket diskriminerar alla (svenska) barn som utsatts för övergrepp efter detta datum – trots att övergreppen varit lika grova som i fall som inträffat tidigare. Dessa får ingen chans till ersättning, vilket strider mot den svenska rättsprincipen ”allas likhet inför lagen”.

Riksförbundet har hela tiden verkat för att de krigsbarn som utsatts för övergrepp ska ha rätt att få sin sak prövad. Men kriterierna i lagförslaget ser ut att lägga hinder i vägen.

– Ingen grupp är diskriminerad, hälsar den ansvariga ministern **Maria Larsson**. Det är individer som prövas, de må vara romer, samer eller finska krigsbarn. Så länge de uppfyller kriterierna. De krigsbarn som placerades genom samhällets försorg och utsattes för vanvård kan söka ersättning. De får inte bibringas uppfattningen att de inte kan söka.

Ja, att söka står var och en fritt. **Det bör varje krigsbarn göra som anser sig ha varit utsatt för övergrepp.**

Men vad hjälper det om den nämnd

som ska ta ställning till ansökan finner att man inte uppfyller kriterierna enligt lagförslaget.

Maria Larsson (vi har begärt ett möte med henne, utan resultat) gömmer sig bakom formuleringarna i lagförslaget. Det gör också politiskt sakkunnige **Ulrik Lindgren** med vilken riksförbundet fått ett samtal: ”Ingen grupp är diskriminerad”.

Kände till företeelsen

De som skrivit propositionen har varit fullt medvetna om att även finska krigsbarn drabbades av övergrepp i fosterhem och barnhem. Ändå vill man inte ge dem chansen till upprättelse och ersättning. Det ser ut som en medveten diskriminering.

Om lagförslaget antas av riksdagen, vilket bland politiker ses som en ren formalitet, blir det den nya nämnden som ska bedöma individernas rätt till ersättning. Nämnden ska alltså först kontrollera att individen uppfyller kriterierna. Om inte, så avslås ansökan.

Dokument på 18 sidor

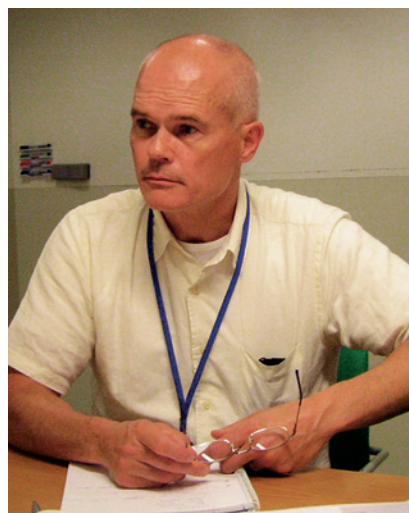
Det är blåögt att tro att nämnden skulle likställa de svenska organisationerna Centrala Finlandshjälpen (en statlig kommitté) och Hjälpkommittén för Finlands barn med ”sociala myndigheter”, trots att de i praktiken fungerade som sådana.

Vi har begärt företräde för Socialutskottet som behandlat ärendet. Ännu inget svar därifrån.

Riksförbundet har utarbetat en inlägga på 18 sidor, ”*Det gäller också finska barn!*”, som beskriver krigsbarnsverksamheten, organisationerna som hade hand om den, och Statens ansvar för alla dessa barn som så generöst inbjöds till Sverige för att få god omvårdnad.

Har Finland något ansvar?

Dokumentet har sänts till ett stort antal personer, makthavare, politiker, medier. Det har också sänts till Social-, Utrikes- och Justitieministerierna i Finland för kännedom, samt en riksdagsman, **Markku Rossi** i Kuopio, som visat särskilt intresse för krigsbarnsfrågan. Den torde vara känslig

Ulrik Lindgren är politiskt sakkunnig hos minister Maria Larsson.

även där. Har Finland något ansvar?

Just nu arbetar vi på att ändra en del formuleringar i lagförslaget. Så länge lagen inte är antagen av riksdagen finns det ett visst hopp. Vi hoppas också att träffa Socialutskottet.

Kai Rosnell

Gruppen som arbetat fram dokumentet ”*Det gäller också finska barn!*” består av **Tapani Rossi, Kai Rosnell, Ritva Winter, Pentti Andersson** och **Irja Olsson**. Det finns läsbart och nedladdningsbart på RFK:s hemsida <http://finskakrigsbarn.se> och www.krigsbarn.com

När stryket tog slut för mig

Det är med mycket blandade känslor jag läser om mina olycksbröders-systrars öden.

När det gäller barnuppfostran, så har väl alltför många i likhet med mig ”hämtat stryk” i närliggande skogsparti.

För min del upphörde kroppsgan när jag var 10-11 år gammal. Jag högg ned en björk 4-5 tum och drog den hem genom samhället.

Väl hemkommen frågade jag pappa om ”stryket var tillräckligt”.

Han vände sig bort och sa ”det är väl bra” och gick ut. Sedan fick jag inte smaka riset utan fick en riktig utskällning istället, det kändes nog lika illa.

Heimo Lindström

Överenskommelse på regeringsnivå beviset på Statens delaktighet

Vi har funnit dokument på Riksarkivet som nämner en ”överenskommelse” som bevisar svenska statens aktiva medverkan i krigsbarnsverksamheten.

Statens Utrymningskommission skriver i ett cirkulärbrev så här:

”Överenskommelse har träffats mellan svenska och finska regeringarna angående fortsatt emottagande av finska barn i Sverige. Svenska regeringen har sålunda utlovat att under loppet av något mer än en månad cirka 10 000 barn skola få överföras till Sverige. Dessa barn skola till övervägande del utgöras av från Karelen evakuerade barn.

Statens utrymningskommission har erhållit Kungl. Maj:ts uppdrag att handha administrationen av barnens omhändertagande. Kommissionens medverkan skall utföras i intim kontakt med Hjälpkommittén för Finlands barn.”

Brevet är daterat 10 juli 1944 (Statens Utrymningskommission, Nr A 4039, 1944). Det är ställt till ”Luftskyddschefen” och markerat ”Bråds-kande”.

Det finns fler brev med samma formuleringar.

Om regeringen har träffat en överenskommelse med Finlands regering borde det finns ett konseljbeslut därom. Det märkliga är att vi inte kan hitta något sådant. Riksarkivet har sökt i listorna över regeringsärenden, i statsrådsprotokollen och i diarierna för maj-juli 1944, i Utrikesdepartementets och Socialdepartementets arkiv.

Överenskommelsen finns inte heller nämnd i den tryckta serien ”Sveriges överenskommelser med främmande makter”.

Det är dock ställt utom allt tvivel att en överenskommelse faktiskt träffats. 10 juli begär Statens Utrymningskommission medel av Konungen (=staten) för ”mottagande av de finska barnen”. I ett konseljbeslut 21 juli 1944 beviljas pengarna.

I ett cirkulärbrev till ombuden, (19 juli 1944) hänvisar Hjälpkom-mittén till denna överenskommelse .

Varför finns inget skriftligt beslut på överenskommelsen i arkiven?

Det kan vara så som **Pertti Kavén** skriver (mail 23.7.2012):

”Om man hade gjort en skriftlig överenskommelse mellan två regeringar borde det vara lätt att hitta den, också i Sverige. Jag tror inte att en sådan finns. Svenskarna visade sin vilja att hjälpa (via regeringen) och **Aleksi Aaltonen** som var socialminister i Finland tog tacksamt emot detta, utan större skriftliga överenskommelser. Förhållandena mellan Sverige och Finland var mycket informella.”

Det kan vara ett uttryck för den ängslan som rådde i regeringen för att stöta sig med Sovjetunionen. Ett protokollfört regeringsbeslut om stöd åt Finland kunde uppfattas som en ovänlig handling gentemot denna stormakt.

Så sent som i början av juni 1944 stod Hjälpkommittén i begrepp att avsluta krigsbarnstransporterna. Den sovjetiska storoffensiven som började 9 juni ändrade förutsättningarna. Hela Karelen måste evakueras i hast.

Enligt en uppgift i tidningen Uusi Suomi 6 juli 1944 förhandlade socialminister **Aleksi Aaltonen** med svenskarna om nya barnflyttningar. Ett telegram från STT (Finska Notisbyrån, motsvarighet till TT) i samma tidning den 8 juli har rubriken ”15 000 karelska barn till Sverige.

Principöverenskommelse träffad.”

”Under socialminister **Akseli Aaltonens** besök i Stockholm nyligen träffades en principöverenskommelse med de svenska myndigheterna om ungefär 15 000 karelska barns överflyttning till Sverige.

Socialdepartementets statssekreterare **Erlander** har bekräftat uppgiften för *Dagens Nyheter* samt meddelat att detta anmärkningsvärda antal förs till Sverige under ungefär en månad.”

Mycket riktigt: I DN 7 juli 1944 finns en kort artikel där statssekreterare **Tage Erlander** på Socialdepartementet bekräftar att en sådan överenskommelse träffats mellan finska regeringen och ”svenska myndigheter”.

”Överenskommelsen” har alltså träffats någon gång 5-6 juli. Regeringen/staten lyfte i praktiken det juridiska ansvaret från den kommunala beslutsnivån och åtog sig det yttersta vårdansvaret för krigsbarnen.

Kai Rosnell

Fotnot: Tage Erlander hade själv ett krigsbarn i sitt hem.

Vanvård i Finland?

I vintras (6 februari 2012) sändes en förfrågan till omsorgsminister **Maria Guzenina-Richardson**:

Hur går det med den vanvårdsutredning som du sade dig vara positiv till i oktober 2011? När tillsätts den? När kan den börja sitt arbete? När kan den slutföra sitt arbete? 24 augusti kom detta svar:

”Tack för ert brev. I brevet frågar ni er med vilken tidtabell man avser att utreda eventuella fall av utnyttjande i barnhem”. Ärendet pågår vid social och hälsovårdsministeriet. Eftersom ämnet för utredningen är tämligen krävande måste en utredning planeras, budgeteras och genomföras noggrant. Social- och hälsovårdsministeriet har inlett planeringen för att företa en utredning.”

Eeva Valjakka, Jurist

Esko "gled in på en räkmacka"

Esko Pettersson heter en av mina fiskekompisar. Jag träffade honom första gången för några år sedan på Ekolns is (Mälarens nordligaste vik) där vi pilkade abborre. Han berättade omedelbart att han var krigsbarn, född som **Nissinen** i Valkeakoski men adopterad i Sverige.

Sedan har vi träffats från och till på isarna, och han har ibland tagit med mig i sin båt på Stor-Mälaren för att fiska gädda, abborre och gös.

Fiskelycka

Varje gång har han ringt upp sin syster **Irma** och berättat hur skral fiskelyckan varit för hans del. Även jag har bytt några ord med henne. Esko gör sig hyggligt förstådd på finska utan att bry sig om grammatiken.

Han var knappt fyra år när han kom till Sverige, i sällskap med storsyster **Eini**, född 1932. Han kom till **Emil** och **Cecilia Pettersson** i Björklinge.

Där fick han det bra, glömde språket och familjen i Finland.

Brodern till sjukhus

Äldre brodern **Veikko** behövde sjukhusvård, han hade skadat höften svårt i en olycka, och sändes till Sverige. När han berättade om detta i en tidningsintervju trodde han att det var 1943, att han kommit i

Syskonen Irma, Esko och Eini studerar gamla bilder som väcker minnen.

sällskap med Esko. I själva verket var det 4 november 1942, och han reste ensam – Esko var kvar i Sverige, han hade inte kommit hem.

Veikko opererades i Sverige men resultatet blev inte helt lyckat, han fick bestående men och hade svårt att gå utan hjälp. Han vistades på Eugeniahemmet, Vanförestalten och Bellevuehemmet innan han kom

till Emil Pettersson i Björklinge, där Esko fanns.

Gemensam hemresa

Bröderna reste samtidigt tillbaka till Finland, 7 september 1946.

Esko kom till en familj som han inte kom ihåg, inte kände, bara Veikko. Han grät efter mamma Cecilia.

I två år stod hans äiti **Hilja** ut med hans "hemlängtan" och släppte honom tillbaka till Petterssons i Sverige.

– Deras son dog i leukemi 17 år gammal. Då ville de ha mig i stället och adopterade mig, berättar Esko.

Han behöll ändå kontakten med hemmet i Finland, trots att han glömde det mesta av sitt återförvärvade modersmål.

Hans adoptivföräldrar dog på 1970-talet och Esko fick arva en del. Han bor fortfarande kvar i samma hus i Uppsala.

Dåligt samvete?

Besöken hemma i Finland blev bara sporadiska. Jag får en känsla av att Esko har lite dåligt samvete för det, han tycker att han försummat sin egen familj. Men han döljer sina känslor bakom ett aldrig sinande ordflöde; han har talets gåva.

I våras föreslog han att jag skulle följa med honom till Valkeakoski och hälsa på systrarna Eini och Irma – alla tre bröderna var döda. ➡

Esko tar farväl för denna gång av Eini och Irma och den busiga hunden Ransu.

Även pappan var storfiskare

forts från föreg sida

Det blev en minnesvärd resa, inte bara för Esko. Han fick återse syst-rarna som såg till att han inte saknade någonting under vistelsen där.

– De är mina skyddsänglar! säger Esko med känsla.

Jag skulle fungera som tolk, men det behövdes bara vid enstaka tillfällen.

Pappas lax!

Esko mindes ännu gatorna där barn han gått, kanalkröken där hans far tagit upp en stor lax med enbart en håv, med en stor skara applåderande människor på bron som vittnen, bas-tubyggnaden som nu döljs av ett fult komplex, de höga fabrikkorstenarna där hans far klättrat på utsidan för att fästa lanternor vid toppen, han var elektriker vid pappersbruket.

Ett nostalgiskt återseende! En fisketur på Mallasvesi hann vi med. Esko fick en fin gös, vilket gott och väl uppvägrade mina tre abborrar och en gädda...

Eini minns

Storasyster Eini Nissinen minns sin resa till Sverige ganska bra.

– Jag reste tidigt 1942 tillsammans med min yngre bror Esko och en kusin, **Tuula**. När vi kom fram till Stockholm upptäcktes att jag hade påssjuka så jag kom på sjukhus. Jag vet inte var Esko och Tuula hamnade.

Fiske-lyckan går inte att ta miste på när Esko drar upp en vacker gös i hemnavattnen i Mallasvesi.

– När jag tillfrisknat sändes jag till Villa Berget i Alingsås, ett barnhem. Jag gick i skola där utan att förstå mycket. Jag minns midsommarstången.

Gömd under bordet

På hösten 1942 sattes Eini på ett tåg tillbaka till Finland via Haparanda.

– Jag kom till stationen i Valkeakoski, lämnade min väska där och promenerade hem, det var inte så långt och jag kunde vägen, jag var ju tio år. Det var ingen hemma så jag gömde mig under köksbordet tills pappa kom

hem från jobbet. Då rusade jag fram och kastade mig i hans famn.

– Mina föräldrar hade ingen aning om att jag var på väg hem så det blev en stor överraskning för dem. Kommunikationen mellan Hjälpkommittén i Sverige och föräldrarna i Finland hade inte fungerat.

Eini glömde snart det mesta av den svenska hon hade lärt sig i Alingsås. Hon har ingenting att klaga på när det gäller behandlingen där. Fast hemlängtan var svår.

*Text och foto:
Kai Rosnell*

Esko Pettersson tycker själv att han "glidit in på en räkmacka". Här är det tvärtom: räkmackan glider in.

Stryk över de ord som ej passa och skicka kortet omedelbart till barnets familj.

Till mitt hem i Finland.
KOTIINI SUOMESSA

(Här skriver eller ritar barnet något själv).
Tähän kirjoittaa lapsi itse.

Erko Juhani
Barnets namn.

Lähetä rakkaalle kotiväelle terveisiä.
Sänder käre hälsningar hem.

On saapunut terveeni perille. On vähän vitustunut.
Har anlänt frisk. Är litet förkyld.

Ruokahalu: Hyvä ~~Huono~~
Aptit: God ~~Dålig~~

Mieliala: Hoinen ~~Surullinen~~ Vähän koti-ikävä.
Sinnelag: Glad ~~Sorgsen~~ Litet hemlängtan.

Nukkuu: Hyvin ~~Huonosti~~ Kotintunut hyvin.
Sover: Gott ~~Dåligt~~ Mycket hemmastadd.

Asuu: *J. E. Pettersson*
Bor hos: *Willbäck*
Björnklinge

Detta kort skickades till Eskos föräldrar i Valkeakoski när han anlänt till fosterhemmet. Budskapet är: aptiten god, sinnelaget glatt, sover gott, mycket hemmastadd.

Fagerholm - Ylppö gav fel bild av läget

Man kan få en felaktig bild av barnens verkliga situation i Finland under krigsåren om man läser enbart svenska tidningar. Enligt läkaren **Arvo Ylppö** – då jag intervjuade honom 1977 – hade svenskarna en för pessimistisk bild av situationen i Finland. Jag är av samma åsikt som svenska barnläkare, som besökte Finland 1942. Man ville öka den svenska viljan att hjälpa Finlands barn genom att överdriva situationens verkliga risker i Finland.

Detta gjorde man alltså från Finlands sida, **Karl August Fagerholm** var en av de mest inflytelserika politiker som gjorde detta. Han kritiserades hårt för det av sin motståndare **Paavo Virkkunen**.

Hög barnadödlighet

Barnadödligheten i Finland var större än i Sverige redan före kriget, på grund av skillnaderna i levnadsstandarden.

Efter att man ifrågasatt barntransporterna har de motiverats i Finland med att det var fråga om en regelrätt livsreddningsaktion. De små skulle helt enkelt inte ha överlevt alla krigets faror hemma i Finland. Detta stämmer inte med den verkliga situationen.

Då man jämför Finlands barnadödlighet före och under andra världskriget ser man tydliga skillnader. Spädbarnsdödligheten, som är en bra mätare av nationens sociala tillstånd, var högst år 1940. Även dödligheten bland 1-11 månader gamla barn liksom bland barn i åldern 1-9 år var hög det året. Det var då man under synnerligen svåra förhållanden tvingades genomföra evakueringen av den karelska befolkningen.

Evakueringar

Barnadödligheten sjönk tydligt år 1941 för 1-9-åringarnas del och nådde sedan inte upp till 1940 års nivå förrän år 1944, då man igen blev tvungen att evakuera karelarna och dessutom Lapplands befolkning.

Trots detta nådde aldrig dödligheten bland 1-11 månader gamla barn till 1940 års nivå, men den var anmärkningsvärt hög år 1942. Verkningsarna av fortsättningskriget, som ju började sommaren 1941, gav sig tillkänna först året efter.

Arkiater Arvo Ylppö var den tidens främste barnläkare i Finland, en obestridd auktoritet. Han dog 1992, 104 år och 93 dagar gammal. Till hans 100-årsdag gavs detta frimärke ut i Finland.

Den låga dödligheten bland 1-9-åringarna under år 1942 påverkades delvis av att Finland kunde sända sjuka barn till Sverige för vård. Resurserna var för små för dessa barns vård i hemlandet. I denna åldersgrupp ingick även merparten av de friska barn som sändes till Sverige, där de fick bättre läkarvård än vad fallet skulle ha varit i hemlandet.

Förhållandena försämrades

Barnadödligheten i Finland kan inte anses ha varit så katastrofal, att man kunde ha befarat att de barn som sändes till Sverige skulle ha gått under ifall de stannat hemma. Trots att förhållandena i landet försämrades under kriget, steg inte barnadödligheten nämnvärt, med undantag för tillfälliga toppar. Däremot avstannade den nedåtgående trenden från tidigare år.

Barnadödligheten varierade också stort länsvis; till exempel i Uleåborgs

och Lapplands län var den nästan dubbelt så hög som i Nylands län. Fattigdomen hade en stor betydelse därvidlag: det var ofta fråga om stora, fattiga familjer.

Svarta börsen

Finland var inte tomt på livsmedel under krigsåren. De fattiga familjerna hade inte tillräckligt pengar att betala ”svarta börsens” höga priser. Det var fråga om köpkraft, inte hungersnöd.

Själva krigshandlingarna påverkade ytterst litet barnadödligheten. Dödsfallen bland 0-14-åringar åren 1941-44 utgjorde endast 6,7 promille av samtliga dödsfall i den åldersgruppen. Smittosamma barnsjukdomar var mera förödande än bombardemangen.

Värre än bomber

Som jämförelse kan nämnas att 2 131 barn under 15 år dog i difteri under fortsättningskriget. År 1941 dog 202 barn i difteri, medan bombningarna samma år skördade 22 barns liv.

Baciller och bakterier var alltså farligare än bomberna för våra barn.

Man skall inte heller glömma, att själva barntransporterna förorsakade dödsfall. Vi räknade med en finsk läkare, att åtminstone 15 barn dog på grund av att de smittades vid transporterna till Sverige. De var friska före resan. Det kunde vara 600 barn i ett tåg och difteribacillbäraren kunde smitta många barn under de långa resorna.

Den svenska medicinalstyrelsen fäste uppmärksamheten på detta och krävde åtgärder.

Pertti Kavén

Tidningsrapporterna viktiga

Det finns definitivt ett klart intresse i att såväl läsa som referera vad svenska tidningar skrev under krigsåren. De finska tidningarna var i princip förbjudna att överhuvudtaget skriva något om barntransporterna.

Det var Arvo Ylppö som reste till Sverige de första dagarna i januari 1942. Han bad de svenska myndigheterna om hjälp med de sjuka finska barnen. Sverige, och svenskarna kunde inte få någon annan bild än den som Ylppö gav.

Bara några dagar senare reste Fagerholm till Sverige och talade om

att 100 000 finska barn led nöd och behövde vistas i Sverige en tid. Detta förstärkte naturligtvis vad Ylppö tidigare sagt. Paavo Virkkunens kritik gav inte samma rubriker, om man ens fick kännedom om den.

Hur klara var Ylppös minnen vid intervjutillfället 1977? Han var då 90 år och inte ville han minnas att han bidragit till att omfattningen av barntransporterna blev större än förväntat. Svenskarnas pessimistiska bild av Finland hade han ju själv bidragit till. Genom sitt engagemang i Barnför-

Kai Palomäkis äventyr

Boktiteln "Mitt livs äventyr" var upptagen, så Kai Palomäki Schmidt fick hitta på något annat för sina memoarer. Det blev "Købmandens finnedreng" i stället.

Gång på gång återkommer han till den titel han helst velat ha, för han förundrar sig ständigt över hur hans liv utvecklats sig.

Kai Palomäki skickades i juni 1942 till Danmark som krigsbarn och hamnade tillsammans med fjorton andra i den lilla byn Hoptrup nära Haderslev på södra Jylland. Alla de andra finnebarnen reste hem undan för undan, han ensam blev kvar, hos köpmannen Christian Schmidt och hans hustru Marie.

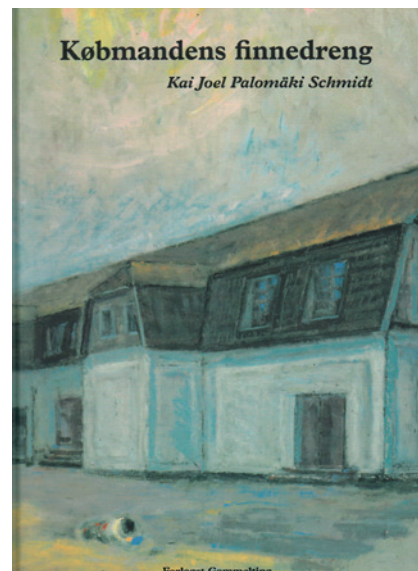
Han minns namnen på de flesta i gruppen men inte alla. Han hänvisar bristen på att det arkiverade materialet i Köpenhamn brändes av fruktan för tyska aktioner. Men på

Riksarkivet i Helsingfors kan man nog finna alla namnen.

I boken berättar Kai hela sitt livs äventyr, från resan, skolgång, utbildning, arbetsliv ända till nutid. Han berättar om hur han efter sjutton år – på initiativ av hustrun Helga – träffade sina föräldrar igen, och nya (halv)syskon.

Han relaterar också hur det gick till när barndomskamraten Olavi Oksa kom från Finland och hälsade på, och uppmanade honom att bilda en förening för de finska krigsbarnen i Danmark, "Finnebørn i Danmark". (Ordet "krigsbarn" överfördes senare att betyda de barn som föddes i Danmark med tyska soldater som fäder.)

Litteraturen om de finska krigsbarnen i Danmark är inte på långt när lika omfattande som om krigsbarnen i Sverige (naturligt nog, de var ju

Kai Joel Palomäki Schmidt: *Købmandens finnedreng*. Forlaget Gammelting. 2012.

totalt bara 4000). De personliga minnesböckerna är också ganska få, så detta är ett värdefullt dokument över den del av verksamheten som Kai kunnat överblicka.

Kai Rosnell

Smittspridningen stort problem

forts från föreg sida

flyttningkommittén var han naturligtvis medveten om såväl de politiska turerna som det praktiska genomförandet.

Man kan räkna antalet barn som dött av rena bombardemang, men krigets konsekvenser i form av evakueringar, trångboddhet, livsmedelsbrist, läkarbrist, minskade vårdmöjligheter, ökad smittspridning, psykisk och fysisk stress, blev betungande för många finska familjer och deras barn.

Det var heller inte fråga om att rädda *alla* finska barn undan död och förintelse. Det handlade, så vitt jag kunnat förstå, om trygghet och vardagshälsa, som man inte kunde garantera barnen. Därför blev Sverige ett alternativ särskilt vintern och våren 1942. Hösten 1942 och hela 1943 var de uppräknade bristerna inte lika påtagliga och något slags trygghet rådde, därför ville man få hem barnen.

1944 blir ryska bomber och kulor mera påtagliga och den tillfälliga tryggheten från året innan blåste plötsligt bort. Kanske tydligare än tidigare blev Sverige åter ett alternativ. Men Finlands nu mer accentuerade

läkarbrist (på grund av kriget) skapade de smittspridningar, som skedde under transporter till Sverige. Barnen skulle ha kontrollerats före avresa, men så blev det sällan.

Man blev mycket snart medveten om problemet i Sverige, som inrättade ett 60-tal nya karantäner för att dels rädda så många liv som möjligt, dels undvika smittspridning bland svenska familjer. Smittspridning kunde likväl inte undvikas.

Det faktum att finska barn smittade varandra under transporter föranledde aldrig Barnflyttningkommittén att stoppa transporter, trots Medicinalstyrelsens krav på åtgärder.

I Sverige stoppades heller inte några transporter trots att man kunde hitta t.ex. difterismittade barn ombord på ett tåg och kunde räkna ut att smittspridning skett ombord. Barnen togs naturligtvis emot ändå.

Hjälpkommittén konstaterade 1948 att "På svenska sjukhus, sanatorier och sjukhem har sedan år 1942 vårdats över 12 500 sjuka (finska) barn."

Tapani Rossi

Två finska pojkar fly till Sverige

Haparanda, tisdag 21 mars

Två finska pojkar i 15 årsåldern, som företagit en regelrätt flykt till Sverige från Helsingfors, ha omhändertagits i Övertorneå och återförpassats till Finland.

Pojkarna hade blivit tillsagda att ge sig ut på landet, när deras kvarter bombats, och de hade då bestämt sig för att fly till Sverige. De hade haft pengar till järnvägsbiljetter och hade klarat sig förbi alla kontroller tills de observerades, när de togo sig över Torneälven.

Pojkarna voro dåligt klädda, bl.a. hade den ene blott lågskor och dåliga strumpor på fötterna.

***

En liten artikel i Sölvesborgs-Bladet den 28 mars 1944.

Lyckad resa till Vadstena och Eskilstuna

En grupp krigsbarn från Göteborgsföreningen gjorde den 3-5 augusti en alltigenom lyckad week-end-resa till Vadstena och Eskilstuna med övernattnings i Motala.

I Vadstena besöktes bl.a Klosterkyrkan av kalksten, samt Apoteket Örnen, ett kulturarvsapotek från 1759 med inredning bevarad sedan 1830. Besök gjordes också på Vadstena Slotts borggård.

Slottet började byggas 1545 som försvar mot danskar och smålänningar. En del av oss åkte runt i öppna sightseeingvagnar med guide och fick på ett bekvämt sätt information om Vadstenas sevärdheter.

Vår resa avslutades med besök på Stadsmuseet i Eskilstuna, där vi besökte utställningen Rinnakkain (Sida vid sida) som handlar om Sverige-finnarna i Eskilstuna. **Sirpa Lindelöf**,

Vadstena slott är en imponerande byggnad!

Foto: Eva Runhammar

som är samordnare för Sverige-finnarna i Eskilstuna, höll ett informativt anförande om utställningen och **Irja Almgren-Hedman** informerade oss om bildspelet som beskrev hennes krigsbarnstid.

Ett jättestort tack till **Sven-Olof Larsson** som arrangerade museibesöket och ett jättefång rosor till vår resekommitté **Ruth-Majde Rönngård**, **Eero Ahlbäck** och **Kyösti Ritola**.

Kielo Bengtsson

Teamet bestod av **Sofia Kucher** (två från vänster) som studerar redigering, huvudsakligen av dokumentärfilmer; **Arsenij Bychkov**, fotograf i Stockholm som egentligen studerar regi, och deras svenska medhjälpare **Anna Padilla** (till höger). Här med **Soile Lingman** som tipsade dem om krigsbarnen.

Ryskt filmteam dokumenterade en ”okänd” företeelse: krigsbarn i Sverige

Stockholmsföreningen sista träff sommaren 2012 på Blå Porten, Djurgården, fick besök av studenter från The Old Russian State University of Cinematography.

De samlar under två veckor i Stockholm underlag till sitt examensarbete, en dokumentärfilm.

Genom **Soile Lingman** fick de veta att det finns finska barn som i tiotusental sändes till Sverige och andra nordiska länder under kriget och att dessa för 20 år sedan började organisera sig i föreningar, både i Sverige och i Finland.

Dessa barnförflyttningar är okända för den ryska publiken, som däremot känner till förflyttningen av en stor mängd spanska barn till Sovjetunionen under Spanska inbördeskriget.

Text och foto: Ritva Winter

Sensommarträff i Julita

En ljuvlig sensommar dag i augusti samlades vi på Julita i Sörmland. Representation från alla delar av Mellansverige med sammanlagt 23 deltagare.

Julita ägs och drivs av Nordiska museet och har en fin parkanläggning, trädgård och museer. Redan i början av förra seklet skapades där ett friluftsmuseum. Julita testamenterades på 1940-talet av löjtnant **Arthur Bäckström** till Nordiska museet och har därefter kommit att bli en oas för kultur och trädgårdsälskare. Lunch på värdshuset, fin guidning på herrgården, strövtåg i parken och en gemensam eftermiddagsfika.

Tack alla som deltog för gemenskapen under dagen. Bilden visar några av deltagarna, fr v **Pirkko Ahlin**, **Aino Zetterström** samt **Rune** och **Annikki Larsson**.

Aulis Hansson

”Kriget kastar långa skuggor”

Irja Olssons självbiografiska bok ”Soldatens dotter” blev mycket uppmärksammas när den kom ut 2005.

Nu har hon just utkommit med en uppföljning, ”Kriget kastar långa skuggor”, även den utgiven av Sahlgrens förlag i Finland.

Det är en fristående fortsättning där författaren berättar om återkomsten till drömlandet Sverige. ”Men kan ett rotlöst krigsbarn med många uppbrott som barlast någonsin hitta rätt?” frågas det i baksidestexten.

Vi återkommer om boken.

K.R.

Dokumentär

Eija Sarinko, reporter på TV-Uutiset, arbetar på en dokumentär om krigsbarnens kamp för rätt till ersättning.

Den är planerad till 2 november. Kolla programtablåerna!

K. R.

Turning Torso i blickfånget

Det bestämdes tidigt i våras att Sydsveriges sommarträff skulle hållas någonstans på den skånska västkusten. Träffarna där brukar samla många deltagare.

Så blev det även i år. 62 medlemmar från olika delar av Skåne hade anmält sig. **Annikki Nilsson** och **Irja Berggren** hade fått i uppdrag att ordna ett lämpligt ställe. De hade valt Restaurang Salt & Brygga.

Restaurangen ligger i Västra Hamnen i Malmö alldeles intill Turning Torso med en bedårande utsikt över Öresund. Vädret var vackert och klart, man kunde se Öresundsbron och ända över till Danmark.

Annikki Nilsson hälsade deltagarna välkomna. Efter det serverades en god lunch. När måltiden var intagen gick många av deltagarna ut på Strandpromenaden och även bort för att titta närmare på Torson.

På gång i lokalföreningarna

Gävle-Dala

Hoforsgruppen träffas sista onsdagen varje månad. Ring Jouko Rajaniemi 070-2095653.

Gästrikegruppen träffas andra tisdagen i månaden kl 13 på Studieförbundet, Norra Köpmangatan 12 A, Gävle.

Hälsingegruppen träffas sista måndagen i månaden.

Höstmöte och julbord. Tid och plats inte fastställt.

Mars 2013: Föreningens 20-årsjubileum, troligen i Borlänge. Tid inte fastställt.

Göteborg

Medlemsmötena hålls i brf Alberts lokal, Ö Skansgatan 8, Göteborg.

Onsd 19 sept: Anita Lalander berättar om sin mor, frontlotta.

Onsd. 17 okt: Filmen Tuntematon emäntä (Okänd husmor), svensk text.

Onsd. 21 nov: Krigsbarnsminnen.

Onsd. 12 dec: Julfest, musik av Helge Franke.

Onsd. 16 januari 2013: Programmet inte klart.

Mellansverige

Karlstads bibliotek: Kura skymning, november.

Stockholm

Måndagsträffar i Sverigefinska skolan, Fridhemsgatan 17-19, Stockholm, kl 16.30-19.30.

3 sept: Esko Melakari kåserar.

1 okt: Olle Leino berättar.

5 nov: Spontan kväll.

3 dec: Julfest.

Sydsverige

4 sept: Sensommarträff Åhusgården, Åhus.

12 okt: Ålagille Skillinge.

21 nov: Föreningens 20-årsjubileum och julfest, Kurhotellet Tyringe.

🎵 Konsert 🎵

Den finska gruppen Kanttiinin Lotat kommer till Stockholm i höst och ger två konserter i Finska kyrkan den 22 november.

Riksmötet 2013

kommer att hållas i maj månad någonstans i Hälsingland

Förberedelserna pågår.

En barntransport till Trondheim

Det är inte ofta vi hittar uppgifter om att norska barn också vistats i Sverige, men för en tid sedan hitta de **Tapani Rossi** en artikel i lottornas medlemstidning *Den svenska lottan* nr 4 1946, som visar att så var fallet. Artikelns bekräftar också att lottorna deltog i transporterna av barnen som i detta fall gick från Gävle till Trondheim en dag i april 1946:

På kvällen tisdagen den 2 april, var det ett rörligt liv på Centralstationen i Gävle. 35 små norska tjejer och gutter i 4-7 årsåldern, som åtnjutit gästfrihet i en del hem i våra trakter skulle återvända till sina resp. hemorter i Trondheim med omnejd.

Det gavs många kramar och fälldes många tårar av de små resenärerna och av deras många vänner på perrongen, innan tåget ångade iväg. Denna glada, rödkindade, svensktalande barnaskara var knappast att känna igen som desamma vi hämtade 6 månader tidigare.

”Det var allt tur för oss, att tanterna tala svenska”, sa en liten flicka på klingande Gävledialekt.

Resgodset, som skulle få bestå av två kolli och väga 25 kg, utgjordes i de flesta fall av två stora kartonger, vilka säkert hade haft en avsevärd övertikt, om de skulle polletterats som vanligt resgods. Ändå hade vi måst neka att medtaga sådant gods som skidor, små cyklar och stora bobbar, vilka måste skickas som fraktgods.

Eftersom transporten skulle omfatta 167 barn från Gävleborgs län, så var det att ideligen välkomna nya resenärer vid stationerna mellan Gävle och Ljusdal, som var sista anknytningspunkten. Och det var att ta emot nya paket, som vi tyckte blev större och större allteftersom utrymmet blev mindre och mindre; allt gods skulle nämligen placeras i resvagnen.

I Ånge kopplades vi in i ett extratåg, så nu var det nio vagnar med 467 barn, från Borås i söder till Vännäs i norr, som

Stationen i Gävle som den såg ut på 1940-talet.

var på väg mot gränsen. I Östersund smakade morgonkaffet härligt, som lottorna därstädes bjödo på.

En del lottor, som ombesörjde barnens utspisning på tåget, medföljde också därifrån. Där mötte även sex norska damer från Ungdomens Röde Kors i Trondheim. Som skulle överta ledningen av transporten på den norska sidan. Redan vid sammanträffandet med dessa fingo vi en förkänning av det hjärtliga mottagande, som väntades oss i Trondheim. Vi skulle alla inbjudas att stanna ett par dagar, för att se oss omkring i staden.

I Hommelvik, första anhalten, där vi skulle avlämna ett 20-tal barn, var förtjusningen stor, när de små sverigeresenärerna hoppade av tåget, och det blev omfamningar och glädjetårar i mängd. En liten tvåårig norsk herre, som satt på sin moders arm, överlämnade chevalereskt en blåsippebukett till en lotta i kupéfönstret.

Den stora mottagningen på Trondheims station var utmärkt organiserad. Förutom föräldrar och vänner mötte ett 50-tal man ut Röde Kors hjälpkorps, som hjälpte till.

Vi blev avlösta av norska damer, så vi kunde få söka upp våra hotell, för att vila före den fest, som Trans-

portkommittén samman med Trondheims och Strinda kommuner hade inbjudit svenskarna till.

Kl. 7.30 e.m. samlades vi på hotell Astoria, där ett 30-tal damer och herrar voro samlade, och att den spontana hjärtlighet, som mötte oss där, var äkta, kunde ingen ta fel på.

Festen formade sig som ett tack för svensk hjälpsamhet under kriget och särskilt som hjärtevarm hyllning till de svenska kvinnorna.

..... (Här utelämnas ett avsnitt som handlar om tal av olika personer) .....

Sedan tackade fru Bjuggren å samtliga svenskors vägnar. Följande dag var de norska värdinnorna våra ciceroner.

Vid tvåtiden anträdde en del av oss återfärden. När vi kommo ner på stationen intogade hurtigt ett 30-tal små norsk-svenskar, som varit med på resan, och skulle fortsätta till Kristiansund på kvällen. Just som tåget skulle gå stämde de upp med ”Du gamla du fria” på klingande svenska.

Två gävlelottor

**Meddela
adressändring!**